

БҮЛЭГ IV. ХУВИЙН САНХҮҮГИЙН ШИЙДВЭР ГАРГАЛТ

СЭДЭВ 10. ХАДГАЛАМЖИЙН ШИЙДВЭР ГАРГАЛТ

Сэдвийг судлахын ач холбогдол, үр дүн

Энэ сэдвийг судалснаар хуримтлал, хадгаламж, тэдгээрийн төрөл, онцлог, хадгаламжийн орлогын тооцооллын талаар онолын мэдлэгтэй болж, харьцуулалт хийх замаар хадгаламжийн оновчтой шийдвэр гаргах чадварыг эзэмшинэ.

Тулгуур ойлголт

- Хуримтлал
- Санхүүгийн хуримтлал
- Хадгаламж
- Хадгаламжийн даатгал
- Хугацаагүй хадгаламж
- Хугацаатай хадгаламж
- Хадгаламжийн хүү
- Хадгаламжийн өгөөж

10.1 Хуримтлалын тухай ойлголт, мөн чанар

Хуримтлалын зорилго, ач холбогдол

Хуримтлал гэдэг нь үгийнхээ хувьд хуримтлах үйлийн нэр бөгөөд юмтай болох, бага багаар нэмэгдэж, арвижин их болох⁴³ гэсэн утгыг илэрхийлдэг бол агуулгын хувьд ямар нэгэн зүйлийг ирээдүйд өөрт ашиглах (үнэ, цэнийг мэдрэх) боломжийг олж авахын тулд өнөөдөр үүсгэж буй нөөц (цуглуулга гэж үзэх нь ч буй) юм.

Хуримтлал: Ирээдүйд ашиглах зорилгоор өнөөдөр үүсгэж буй нөөц.

Хуримтлалыг нэг удаа хийгээд болчихдог зүйл биш, байнга өсгөн нэмэгдүүлж байх хэрэгтэй.

Хуримтлал олон хэлбэртэй (эдийн болон эдийн бус) байж болох ч бид энэ сэдвээр санхүүгийн болон мөнгөн хуримтлалын талаар авч үзнэ.

Санхүүгийн хуримтлалыг энгийнээр ирээдүйд ашиглах үүднээс урьдчилан хадгалсан (нөөцөлсөн) мөнгө буюу татварын дараах орлогоосоо хэрэглээний зардлаа хассан зөрүү мөнгө (Монголбанк, 2015) гэж ойлгож болно. Санхүүгийн хуримтлал нь таныг санхүүгийн эрх чөлөөнд хүргэх тасралтгүй үргэлжлэх үйлийн нэр. Өөрөөр хэлбэл, бага багаар нэмж, дадал, зуршил, хэвшил болгох шаардлагатай гэсэн үг.

⁴³ Шинжлэх ухааны академи, Хэл зохиолын хүрээлэн, (2015). Монгол хэлний их тайлбар толь

Санхүүгийн хуримтлалыг ирээдүйд хэрэгцээтэй зүйлд зарцуулах зорилгоор одоогийн хэрэгцээгүй зүйлээс татгалзаж байж бий болгодог. Тиймээс хуримтлалтай болохын тулд тодорхой хэмжээний зүйлс (зайлшгүй хэрэгтэй бус зүйл)-ийг золиослох хэрэгтэй болно. Энэ нь танд хэмнэлтийг бий болгоод зогсохгүй, дадал, зуршлыг бий болгоно. Санхүүгийн хуримтлал нь танд ирээдүйд үүсэх санхүүгийн хэрэгцээгээ хангах боломжийг олгох ач холбогдолтойгоос гадна мөнгөө оновчтой удирдах урлагт сургана. Хуримтлал их байх албагүй, гол мөн чанар нь бага багаар нэмэгдүүлдэг байхад оршино.

Хуримтлал үүсгэх боломж, давуу тал

Мөнгөө хэмнэх, хуримтлал үүсгэх боломжийг өөртөө бий болгох хэрэгтэй. Боломж хүн бүрт байдаг, гагцхүү боломжоо ашиглах эсэх нь хувь хүнээс л хамаарна. Хуримтлал үүсгэх нь боломжгүй зүйл мэт санагдаж болох ч гэнэтийн тохиолдлоор өвдөх, гэнэт мөнгөний хэрэгцээ гарах үед мөнгө хадгалах, хуримтлуулахын ач холбогдол илүү ойлгогдоно.

Мэдээж илүү их ажил хийх, чухал шаардлагагүй зүйлд мөнгө үрэхгүй байх нь хуримтлалтай болох хамгийн энгийн бөгөөд хурдан арга зам байж болох юм. Гэхдээ хэт их ажилласнаас, ажлын ачаалал хэтэрснээр эрүүл мэндээрээ хохирох эрсдэл үүсч, зардал маань илүү нэмэгдэж болзошгүй. Тиймээс одоо байгаа орлогоо зайлшгүй хэрэгцээтэй зүйлдээ зарцуулж, бусад чухал биш зүйлээсээ хэсэг хугацаанд татгалзах нь илүү энгийн, үр дүнтэй арга байж болох юм.

Санхүүгийн зах зээлд хариуцлагатай, ухаалаг оролцогч болохын тулд өмнө авч үзсэн хувийн санхүүгийн төлөвлөлтийг зайлшгүй хийх шаардлагатай. Өрхийн орлого, зарлагаа бодитой төлөвлөх, өөрөөр хэлбэл, өрхийн төсвөө зохиох хэрэгтэй. Энэ нь тийм ч хэцүү зүйл биш бөгөөд олох орлого, гарах зардлаа л нэг бүрчлэн бичих, бүртгэх, түүнийгээ хянадаг байх үйл ажиллагаа юм.

Хувийн болон өрхийн санхүүгээ төлөвлөснөөр иргэн таны хариуцлага дээшилж, ашиг, орлогоо өсгөх боломж нэмэгдэнэ. Хувийн санхүүгээ төлөвлөснөөр хуримтлал хийх нь энгийн, хялбар болохыг мэдэх болно. Хуримтлалыг үүсгэх олон хэлбэр байж болох бөгөөд амьдралд илүү ойрхон хэдэн зөвлөмжийг танилцуулъя. Үүнд:

1. Зарцуулж буй мөнгөө бүртгэж сурах

Та сард олж буй мөнгө, зарж буй мөнгө хоёрын зөрүүл хуримтлуулж чадах юм. Тэгвэл орлогоо нэмэгдүүлэхээс илүү зардлаа хянах нь боломжтой байдаг учраас өдөр тутмын зарцуулалтаа хянах нь зүйтэй. Дор хаяж нэг сарын хугацаанд таны олсон мөнгө юунд зарцуулагдсаныг нэг бүрчлэн бүртгэ.

Жижиг зардлуудаа ч үлдээхгүйгээр бүгдийг нэг бүрчлэн бич. Худалдан авалт, төлсөн өр, зээл гэх мэт бүх зардлыг (оюутны байрны төлбөр, утас, унаа, хоол хүнс, үзвэр үйлчилгээ гэх мэт) ангилан бүртгэ. Өдөр тутмын зарцуулалтаа хянах олон програмууд байдаг бөгөөд гар утсан дээрээ ч татаж ашиглах боломжтой.

2. Хэрэггүй зардлуудаа танах

Нэг, хоёр сар бүртгэсний дараа зарцуулалтаа нарийвчлан харж судал. Зарим зардлуудыг хэмнэх боломжтой болох нь илэрхий харагдах болно. Хэдий хэмжээний мөнгө хураах хэрэгтэй байгаагаас шалтгаалж хэцүү ч гэсэн зарим шийдвэрүүдийг гаргах л хэрэгтэй. Зайлшгүй зардлуудаа үлдээгээд зарим хэмнэх боломжтой зардлуудаа хэмнэ.

Эдгээр хэмнэлтүүд нь жилийн турш хэдий хэмжээний мөнгө болохыг тооцож үзэх хэрэгтэй бөгөөд ингэснээр та илүү урам зоригтойгоор төгрөг бүрийг хэмнэх болно. Тухайлбал,

- Элдэв зугаа, цэнгэл, баяр ёслолд аль болох мөнгө үрэхгүй байх;
- Хэрэгтэй хэрэггүй, таарсан таараагүй олон хувцас худалдан авахгүй байх;
- Гадуур хооллохгүй гэрээсээ хоолоо бэлтгэж ирэх;
- Хүнсээ бөөнөөр нь худалдан авснаар их мөнгө хэмнэх боломжтой.

3. Санхүүгийн төсвөө төлөвлөж сурах

Нэгэнт орлого, зарлагын (зайлшгүй гэдгийг дахин анхааруулья) зөрүүгээ сар бүр хийх хуримтлалтайгаа дүйцүүлж чадсан бол одоо нэг шат ахих хэрэгтэй. Цалин, орлогоосоо зарцуулах зүйлсээ урьдчилан тооцоолон бичиж, төсөв гарга. Хэмнэлт хийсэн зардлаараа ирэх сарын төсвөө хий.

Ингэснээр үе үе, өм цөм гардаг зардлуудаас урьдчилан сэргийлэх боломжтой болно.

4. Төлөвлөгөөний биелэлтийг хянах

Зардлаа бүртгэх, хэмнэх, өрхийн төсвөө гаргах зэргээр бөөн ажил болчихоод биелэлтээ, үр дүнгээ хянахгүй бол хэзээ ч хуримтлалтай болохгүй. Тиймээс багахан цаг гаргаад энэ сарын төсөв, төлөвлөгөө тооцоолсноос хэр зэрэг зөрсөн, юунаас болов гэдгийг нягталдаг байх хэрэгтэй.

5. Мөнгөө хуримтлуулж эхлэх

Saving Money

Сард хэдий хэмжээний орлого, зарлагатай, түүнээсээ хэдийг хэмнэх боломж байгаа вэ? гэдгээ мэддэг болсон бол одооноос ажил хэрэг болгож хуримтлал хийж эхэл.

Хуримтлал заавал өндөр дүнтэй байх албагүй. Хуримтлалын гол зарчим бол багаар, тогтмол байх явдал юм. Тиймээс заавал мөнгөтэй болохоороо, боломжтой үедээ гэж хойшлуулахгүйгээр одооноос л эхлэх хэрэгтэй.

6. Хуримтлалаа хадгаламж болгох

Бага хэмжээгээр ч гэсэн тогтмол хуримтлал хийх боломжийг өрхийн болон хувийн төсөвтөө суулгаж чадсан бол түүнийгээ хадгаламж болгох нь чухал. Хуримтлал, хадгаламжийн харьцуулалтыг Зураг 10-1-ээс үзнэ үү.

“Дуслыг хураавал далай, дуулсныг хураавал эрдэм”

Санхүүгийн хуримтлалыг хадгалах хэлбэр нь олон янз байж болно. Үүнд:

- Гэртээ болон ажил дээрээ (гудсан доороо, авдар савандаа, мөнгөний хайрцагт, номны завсар гэх мэтээр)⁴⁴;
- Хэн нэгэнд итгэж өгөх (гэр бүлийнхэн, найз нөхөд);
- Эд хөрөнгийн хэлбэрт оруулж хадгалах (ирээдүйд үнэ цэнэд хүрч магадгүй гэсэн зүйлээ хямд дээр нь бага багаар авч, үнэ цэнэтэй болсон хойно нь зарж, мөнгөө гаргаад авна гэж боддог);
- Банкинд хадгаламж хэлбэрээр байршуулах (мөнгө найдвартай, баталгаатай, үнэ цэнээ алдахгүй).

⁴⁴ Гэртээ байгаа хамгийн найдвартай гэж үзсэн газарт нуудаг.

Хүмүүс ихэвчилэн гэртээ хадгалах хэлбэрийг илүүд үздэг бөгөөд шалтгаан нь бага мөнгө учир их болгож байгаад банкинд хийх, эсвэл дахин дахин банк уруу явах, банкинд дугаарлах зэргээс төвөгшөөдөг.

Өөрт байхаар үрчих гээд байдаг, найдвартай газар байхгүй гэх мэт шалтгаанаар хэн нэгэнд итгэж мөнгөө өгдөг. Ялангуяа, гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа монголчууд цалингаасаа тогтмол мөнгө хуримтлуулаад буцаж ирээд байртай болох, сайхан амьдрах гэсэн мөрөөдөлтэй байдаг ч, хуримтлал нь ямар хэлбэрээр байгаагаас хамаарч эрсдэл дагуулах тал бий.

Өөрт хэрэггүй ч гэсэн хэн нэгэнд хэрэг болох, өнөөдөр хямд ч гэсэн ирээдүйд үнэ цэнэтэй болно гэж бодсон эд зүйлсийг багаар худалдан авч нөөцөлж, ирээдүйд мөнгөө гаргаж авна гэсэн бодлоор хандах. Энэ нь ихэвчилэн зүгээр мөнгөө хадгалж байхаар эд (бодитой хөрөнгө) болгох, мөнгөө найдвартай, үнэ цэнэтэй байлгах гэсэн шалтгаантай байдаг. Эдгээрээс эхний 3 хэлбэр хуримтлалаа хадгалах оновчтой хэлбэр биш юм. Учир нь таны байдгаараа хэмнэж байж хуримтлуулсан мөнгө хормын дотор юу ч биш болж магадгүй. Та сар бүр цалингаасаа тогтмол 5,000 төгрөг цааш нь хийгээд байсан гэж үзье. Нэг жилийн дараа таны цуглуулсан мөнгө 60,000 төгрөг болсон байх болно. Та энэ хуримтлалаа гэртээ, найздаа, эд хөрөнгө болгосон аль нь ч байсан гэсэн мөнгө тань өсөхгүй, үнэ цэнээ алдсаар л байх болно. Мөн халдлагаас хамгаалж чадахгүй, хэн ч танд баталгаа өгөхгүй. Тиймээс энэ бүхэн таны хувьд эрсдэл байх болно.

Мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэнийг ойлгосон (Сэдэв 4-т авч үзсэнээр) бол хуримтлалыг хадгаламж болгох зайлшгүй шаардлагатай болохыг мэдэх болно.

Хуримтлалыг хадгаламж хэлбэрээр үүсгэх тухай

Бэлэн мөнгөөр байгаа хуримтлалыг хадгаламж болгохын ач холбогдлыг мэдэхийн тулд дараах харьцуулалтыг авч үзье. (Зураг 10-1-ийг харна уу)

Зураг 10-1 Мөнгөн хуримтлал, хадгаламжийн энгийн харьцуулалт

Хүн нэгэнт хуримтлал үүсгэж чадсан бол зүгээр нэг хуримтлуулах биш, хадгаламж болгох хэрэгтэй. Учир нь бэлэн мөнгө хэлбэрээр хийсэн хуримтлал өсч, үржихгүй бөгөөд та хэдийг хуримтлуулсан тэр л хэвээрээ байна. Тооны хувьд гэдэг нь 10,000 төгрөг хуримтлуулаад шүүгээндээ хадгалсан бол 10,000 төгрөг чинь хэвээрээ, харин үнэ цэнээ алдсан (инфляцийн хэмжээгээр) байх болно. Мөн таны мөнгөө хуримтлуулж буй газар (хүмүүс ихэвчилэн гэртээ хадгалдаг) найдвар муу (хулгай, дээрэм, халдлага, гал түймэр гэх мэт аюулд өртөх)-тай байх талтай, болзошгүй аюулд хэн ч танд баталгаа өгөхгүй.

Харин хадгаламж хэлбэрээр хуримтлалаа хийж байгаа тохиолдолд хадгаламжийн хүүгээр таны мөнгө өсч, үржинэ, үнэ цэнээ алдахгүй, алдсан ч багаар (инфляци, хадгаламжийн хүүний зөрүүгээр) алдана. Тусгай харуул, хамгаалалттай газар (банк, санхүүгийн байгууллага) байх тул найдвартай, ямар нэг эрсдэл үүссэн тохиолдолд таны мөнгийг баталгаатай (хадгаламжийн даалтгалын сан) гаргаж өгнө. Тэгэхээр хуримтлал үүсгэж буй хүн сонголттой хийх шаардлагатай болно. Сонголт зөвхөн таны гарт. Таныг хэн ч шахахгүй, шаардахгүй, хүчлэхгүй, харин та хуучин янзаараа хуримтлуулсаар байх уу? Хадгаламж хэлбэрээр хуримтлал хийх үү? Мэдээж хэрэг та **ухаантай хүн** болохоор хадгаламж хэлбэрээр хуримтлал үүсгэх сонголтыг хийнэ. Тэгвэл хадгаламж хэлбэрээр хуримтлал хийх болон хадгаламжийн талаар дараагийн хэсэгт дэлгэрэнгүй авч үзье.

10.2 Хадгаламжийн тухай ойлголт, мөн чанар

Хадгаламжийн тухай ойлголт, зорилго, ач холбогдол

Хадгаламж: Банк, санхүүгийн байгууллагад санхүүгийн данс нээлгээж байршуулсан мөнгөн хуримтлал.

Монгол Улсын болон гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн, хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламжийн гэрээний үндсэн дээр банк, мөнгөн хадгаламжийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий хуулийн этгээдэд хадгалуулсан үндэсний болон гадаад валютыг мөнгөн хадгаламж⁴⁵ (цаашид хадгаламж гэх) гэнэ.

Хадгаламжийг хадгалж байгаа этгээд (цаашид банк, санхүүгийн байгууллага буюу БСБ гэх) нь хадгалуулж байгаа этгээд (цаашид иргэд, байгууллага буюу хадгаламж эзэмшигч гэх)-тэй хадгаламжийн гэрээ байгуулах бөгөөд гэрээний нөхцөл, үүрэг, хариуцлага болон өөрийн үйл ажиллагаатай холбогдсон үнэн зөв мэдээллээр хангана. БСБ хадгаламжийн хүү, хугацааг нийтэд зарлах

⁴⁵ Монгол Улсын хууль, (1995). Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай, 3.1-р зүйл.

бөгөөд уг нөхцөлийг хүлээн зөвшөөрсөн хадгаламж эзэмшигч хадгаламжийн гэрээ байгуулж, мөнгөн хөрөнгөө хадгалуулна. Хадгаламжийн гэрээгээр банк, мөнгөн хадгаламжийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий хуулийн этгээд нь хадгалуулагчийн мөнгийг тухайн мөнгөн тэмдэгтээр хүүгийн хамт буцаан олгох үүрэг хүлээнэ⁴⁶. Хадгаламжийн гэрээнд хадгалалтын хугацаа, хүүний хэмжээ, хадгалуулах мөнгөн хөрөнгийн дүн, хүү тооцох журам, хадгаламжийн гэрээг цуцлах нөхцөл, гэрээгээр хүлээсэн үүргээ гүйцэтгээгүйн төлөө талуудын хүлээх хариуцлагыг заасан байна. Хадгаламжийн гэрээ нь хадгаламжийн дэвтэр, сертификат зэрэг хэлбэртэй байж болох бөгөөд Иргэний хуулийн 454.3 дахь хэсэгт заасны дагуу заавал бичгээр хийгдэнэ.

Хадгаламжийн гэрээг тодорхой болон тодорхой бус хугацаагаар байгуулж болно⁴⁷.

Хугацаатай хадгаламж: Тодорхой хугацаа зааж хадгалуулсан мөнгө.

Хугацаагүй хадгаламж: тодорхой бус хугацаагаар хадгалуулсан мөнгө.

Хадгаламжийн гэрээг тодорхой бус хугацаагаар байгуулсан бол БСБ нь хадгаламж эзэмшигчийн хүссэн үед түүний хадгалуулсан мөнгийг буцаан өгч, хүү төлөх үүрэгтэй байдаг.

Хадгаламжийн гэрээг тодорхой хугацаагаар байгуулсан бол уг хугацаа дууссаны дараа БСБ нь хадгаламж эзэмшигчийн анхны шаардлагаар мөнгийг буцаан өгч, хүү төлөх үүрэгтэй.

Гэрээнд заасан хугацаа дууссан боловч хадгаламж эзэмшигч хадгалуулсан мөнгөө буцаан авах тухай, эсвэл гэрээг дахин сунгуулах шаардлага тавиагүй бол уг хадгаламжийг хугацаагүй хадгаламжид тооцож, хүүг хугацаагүй хадгаламжийн адил хэмжээгээр бодно. Хэрэв хадгаламжийн гэрээнд заасан бол хугацаатай хадгаламжийн хугацаа дууссан тохиолдолд уг гэрээний хугацааг тодорхой хугацаагаар сунгаж болно. Хадгаламжийн гэрээний хугацааг дансанд орлогын гүйлгээ хийгдсэн өдрөөс эхлэн тоолж, зарлагын гүйлгээ хийгдсэн өдрөөр дуусгавар болгоно. Хугацаатай хадгаламжийн гэрээг тохиролцсон хугацаанаас өмнө хадгаламж эзэмшигчийн хүсэлтээр цуцлахад хадгалуулсан хугацаанаас нь хамааруулан хадгаламжийн хүүг гэрээнд заасан хэмжээгээр бууруулж тооцно. Хадгаламж эзэмшигч нь БСБ-аас үүргээ

⁴⁶ Монгол Улсын хууль, (2002). Иргэний тухай, 454 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг

⁴⁷ Монгол Улсын хууль, (2002). Иргэний тухай, 455 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг

гүйцэтгээгүйгээс учирсан хохирол болон гэрээнд заасан бол анз⁴⁸ төлүүлэхээр шаардах эрхтэй байдаг.

Хадгаламжийн баталгаа

Монгол Улсын хувьд УИХ-аас 2013 оны 1 сард “Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай” хуулийг баталснаар хадгаламж эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах зорилго бүхий “Хадгаламжийн даатгалын корпораци”-ийг хадгаламжийн даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэн явуулах, ашгийн төлөө бус, төрийн өмчит хуулийн этгээд байхаар зохион байгуулсан. Хадгаламжийн даатгалын корпораци (цаашид ХДК гэх) Монголбанкнаас банкны үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлөө авсан арилжааны 13 гишүүн банктайгаар үйл ажиллагаа явуулж байна (ХДК, 2016).

Хадгаламжийн даатгал:

Хадгаламж татан төвлөрүүлдэг байгууллагын төлбөрийн чадвар муудан дампуурсан тохиолдолд хадгаламж эзэмшигчдийг алдагдлаас хамгаалах үйл ажиллагаа.

Банкны мөнгөн хадгаламж эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах, санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах зорилго бүхий банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн албан журмын даатгалын эрх зүйн үндсийг тогтоосон байдаг.

Энэ үндсэн дээр хадгаламжийн даатгалын сангийн үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг “Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай”⁴⁹ хуулиар зохицуулна. Хадгаламжийн даатгалын тухай хуулиар хадгаламж, төлбөр тооцооны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий банк хадгаламж эзэмшигчийн хадгаламжийг хадгаламжийн даатгалд заавал даатгуулж, даатгалын хураамжийг төлөхөөр заасан.

Даатгалын нөхөн төлбөр:

Даатгалын тохиолдол бүрдсэн үед даатгалын сангаас хадгаламж эзэмшигчид олгох мөнгөн төлбөр.

Даатгалын тохиолдол⁵⁰ бүрдсэн нөхцөлд хадгаламж эзэмшигч ХДК-иас даатгалын нөхөн төлбөрийг шаардах эрхтэй.

⁴⁸ Иргэний хуулийн 232.1 дэх хэсэгт зааснаар анз гэдэг нь хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй буюу зохих ёсоор гүйцэтгээгүй тал хууль болон гэрээнд зааснаар нөгөө талдаа төлөх ёстой мөнгөн төлбөрийг хэлнэ.

⁴⁹ Монгол Улсын хууль, (2013). Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай

⁵⁰ Монголбанкнаас тухайн банкыг албадан татан буулгасан тохиолдол

ХДК хадгаламж эзэмшигчийн тухайн банкин дахь төгрөг ба валютын нийт 20 сая хүртэл төгрөгийн хадгаламжийг нөхөн төлөхөөр хуульд заасан байдаг. Хадгаламжийн даатгалд дараах хадгаламж хамаарахгүй. Үүнд:

1. Санхүүгийн байгууллагууд болон үл хөдлөх эд хөрөнгө зуучлалын байгууллага, наториатчийн нэргүй, дугаарласан, эсвэл хуурамч нэрээр нээсэн данс;
2. Нэргүй хадгаламжийн сертификат болон бусад төрлийн нэргүй санхүүгийн хэрэгсэл;
3. Нэрлэсэн үнээр эргээж төлөгдөхгүй хадгаламж;
4. Мөн банк, төрийн байгууллага, нутгийн өөрөө удирдах болон нутгийн захиргааны байгууллага, эрүүл мэндийн, тэтгэврийн болон нийгмийн албан журмын даатгалын сан, банкны холбогдох этгээд, даатгалын тохиолдол бий болохоос өмнөх гурван жилийн хугацаанд банкны санхүүгийн тайланд аудит хийсэн аудитор болон аудитын байгууллага, Монголбанкны хяналт шалгалтын тайлангаар банкны санхүүгийн байдал муудахад нөлөөлсөн, банкны үйлчилгээ авахдаа санхүүгийн давуу эрх эдэлсэн нь тогтоогдсон хадгаламж эзэмшигчид.

Даатгалын тохиолдол бий болоход Монгол Улсын “Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль”-ийн зохих зүйлд заасны дагуу битүүмжилсэн болон “Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай” хуулийн зохих зүйлд заасны дагуу гүйлгээг нь түдгэлзүүлсэн дансны хадгаламж эзэмшигчид даатгалын нөхөн төлбөр олгохгүй байхаар хуульд заажээ.

Даатгалын нөхөн төлбөрийн хэмжээг тооцохдоо хадгаламж эзэмшигч бүрийн тухайн банкинд эзэмшиж байгаа нийт хадгаламжийн дүн болон гэрээний дагуу хуримтлагдсан хүүний дүнг даатгалын тохиолдол бий болсон өдрийн байдлаар нэгтгэж, хадгаламж эзэмшигчээс тухайн банкинд төлбөл зохих зээл, хүүгийн хамт хасч тодорхойлно.

БСБ нь дампуурах буюу татан буугдах тохиолдолд хадгаламж, түүний хүүг “Иргэний хууль”-ийн 32 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг, “Банкны тухай хууль”-ийн 64 дугаар зүйлд заасан дараалал баримтлан олгоно.

Хадгаламжийн төрөл, онцлог

БСБ нь мөнгөн хөрөнгөө хадгалуулсан иргэн, хуулийн этгээд тус бүрт хадгаламжийн данс нээж, хадгаламж эзэмшигч хадгаламжийн сертификат зэрэг үнэт цаас авсан бол данс нээхгүй байж болдог. БСБ нь хадгаламж эзэмшигч мөнгөн хөрөнгийг хадгалахдаа хууль тогтоомж болон талуудын байгуулсан гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол харилцах данс нээж, түүний

даалгавраар төлбөр гүйцэтгэж, харилцах дансны тогтвортой үлдэгдэлд нь хүү төлж болно.

Арилжааны банк бүрийн хадгаламжийн нөхцөл нь өөр өөр байдаг. Зарим хугацаатай хадгаламжид орлого нэмж, зарлага гаргаж болдог байхад заримд нь эдгээр гүйлгээг зөвшөөрдөггүй. Мөн зарим хугацаатай хадгаламжийн хүүг хугацааны эцэст авдаг бол заримдаа урьдчилан, эсвэл хэсэгчлэн авч болдог гэх мэт өөр өөр нөхцөлийг хадгаламж эзэмшигчдэд санал болгодог. Хадгаламж зээлийн хоршоо нь зөвхөн гишүүдээсээ хадгаламж татан төвлөрүүлэх бөгөөд хадгаламжийн нөхцөл мөн харилцан адилгүй байна. Иймээс хугацаатай хадгаламжийг сонгохдоо түүний нөхцөлүүдийг маш сайн анхаарах шаардлагатай.

Хадгаламжийн давуу тал болон боломжийг дараах зурагт харууллаа.

Зураг 10-2 Хадгаламжийн давуу тал болон боломж

Хадгаламж нь БСБ-аас зарласан хүүний түвшнээр өсч, үржихээс гадна хулгай, дээрэм, халдлагаас найдвартай хамгаалалттай, банкинд хадгаламж хийсэн тохиолдолд ХДК-ийн баталгаатайгаар иргэд, байгууллагын мөнгөн хөрөнгийг хадгална. Хадгаламжтай болсноор дараах боломжуудыг хадгаламж эзэмшигч эдэлнэ. Үүнд:

1. Богино хугацаанд бэлэн мөнгө болгох;
2. Үнэ цэнээ алдахгүй байх;
3. Хадгаламжаа барьцаалж зээл авах гэх мэт.

Эдийн засгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалж сөрөг үр дагавар гарахыг үгүйсгэхгүй ч, хадгаламж эзэмшигчид санхүүгийн зуучлалын мөн чанарыг зөв ойлгож, хадгаламж хийх гэж байгаа банкныхаа найдвартай байдлыг санхүүгийн сахилга баттайгаар анхааралтай судалж сонголтоо хийх нь зүйтэй. Сонголт зөвхөн таны гарт бий.

Өөрөөр хэлбэл, таны санхүүг та л өөрөө удирдах учраас хүнд найдах биш, хариуцлагатайгаар өөрөө шийдвэрээ гаргаж, түүндээ хариуцлага хүлээх чадвартай байх ёстой.

Санхүүгийн сахилга бат:
*Санхүүгийн төлөвлөгөө
боловруулж, түүнийхээ дагуу
оновчтой шийдвэр гаргаж, гаргасан
шийдвэртээ хариуцлага хүлээж,
дүрэм журмыг дагаж, мөрдөх
хүмүүжил.*

Мөн аливаа эрх зүйн харилцаанд мөрдөгдөж байгаа хууль, дүрэм, журмыг дагаж, биелүүлдэг байх нь санхүүгийн сахилга баттай байхын гол үндэс болно. Иймд танд хуримтлуулсан мөнгөө хаана хадгалуулах вэ? гэсэн томоохон асуудал тулгарна.

Хадгаламжаа хаана хийх вэ?

Санхүүгийн тогтолцоог бүрдүүлэгчийнх нь хувьд санхүүгийн байгууллагыг хадгаламжийн болон хадгаламжийн бус гэж ангилдаг. Хадгаламжийн байгууллагад хадгаламж хэлбэрээр бусдаас хөрөнгө татан төвлөрүүлдэг байгууллагууд багтах бөгөөд хадгаламжийн бус гэхээр хадгаламж хэлбэрээр хөрөнгө татан төвлөрүүлдэггүй бусад санхүүгийн байгууллагуудыг авч үздэг тухай энэ номын Сэдэв-7-д авч үзсэн. Хадгаламж татан төвлөрүүлдэг байгууллагууд нь арилжааны банк, хадгаламж зээлийн холбоод байдаг.

Манай улсын хувьд иргэд болон байгууллагаас хадгаламж татан төвлөрүүлж, зээл олгох үйл ажиллагаа явуулж буй 2 төрлийн санхүүгийн байгууллага бий. Үүнд:

1. **Банк.** Хувьцаа эзэмшигчдийн оруулсан мөнгөн хөрөнгөөс бүрдсэн хувь нийлүүлсэн хөрөнгөтэй, хувьцаа эзэмшигч нь эзэмшиж байгаа хувьцааны хэмжээгээр хариуцлага хүлээдэг, бусдын мөнгөн хөрөнгийг хуримтлуулан хадгалж, өөрийн нэрийн өмнөөс зээл олгох, төлбөр тооцоо хийх зэрэг санхүүгийн зуучлалын үйл ажиллагааг Монголбанкны тусгай зөвшөөрөлтэйгээр эрхэлдэг, ашгийн төлөө хуулийн этгээдийг банк⁵¹ гэж тодорхойлсон. Банкны хадгаламжийн тухайд “Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай” хуулиар төрөөс баталгаа гаргаж байгаагаараа онцлог юм.
2. **Хадгаламж зээлийн хоршоо (цаашид ХЗХ гэх).** Гишүүдийнхээ эдийн засаг, нийгэм, соёлын нийтлэг хэрэгцээг хангах зорилгоор гишүүддээ хадгаламж зээлийн үйлчилгээг тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр үзүүлэх ардчилсан удирдлага, хамтын хяналт бүхий ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд⁵² гэж тодорхойлжээ. ХЗХ-ны хадгаламжийн тухайд хоршоо өөрөө гишүүдийнхээ хадгаламжийн баталгааг хангах үүрэг хүлээнэ. ХЗХ-г найзууд, ах дүүс, нэг байгууллагын хамт олон, хамтран

⁵¹ Монгол Улсын хууль, (2010). Банкны тухай, шинэчилсэн найруулга, 3.1.1-р зүйл

⁵² Монгол Улсын хууль, (2011). Хадгаламж зээлийн хоршооны тухай, 3.1.1-р зүйл

ажиллагсад, нэг байрны хөршүүд гэх мэтчилэн бие биенээ сайн мэддэг, итгэл хүлээлгэж чаддаг хүмүүс хамтран байгуулдаг.

Тэгэхээр та хуримтлалаа банкинд хийх үү? ХЗХ-нд хийх үү? гэдэг асуулттай тулгарна. Таны сонголтод олон хүчин зүйлс нөлөөлөх бөгөөд ихэнх тохиолдолд банк уу? ХЗХ юу? гэхээсээ илүү өндөр хүүтэй хадгаламжийг илүүд үзэх хандлага бий. Энэ нь таны санхүүгийн сахилга баттай салшгүй холбоотой бөгөөд шийдвэр гаргалтад тань нөлөөлөхүйц дараах зарчмыг өөртөө хэвшүүлээрэй.

ШИГТГЭЭ

Санхүүгийн сахилга баттай хадгаламж эзэмшигчийн баримтлах зарчим

- 1. Байгууллагын удирдлагууд болон хувьцаа эзэмшигчдийн талаар тодорхой мэдээлэлтэй байх ба тухайн байгууллагын санхүүгийн чадвар, түүний давуу болон сул талыг бусад байгууллагуудтай харьцуулан судалж, байгууллагын цахим хуудас, сонин сэтгүүл, телевиз радиогоос өөрт хэрэгтэй мэдээллүүдийг олж авах;*
- 2. Та мөнгөө хаана байршуулж байгаагаа маш сайн мэдэж байх ёстой. Байгууллагын бүтэц бүрэлдэхүүн, боловсон хүчний талаарх мэдээллийг нэрлэхэж цаараглалгүй асууж лавлан олж мэдэх;*
- 3. Байгууллагаа зөв сонгох. Өөрийн эрэлт хэрэгцээнд тохирсон үйлчилгээтэйг нь сонгох. Төлбөр хураамжийн талаар мэдлэгтэй байх;*
- 4. Хадгаламжийн дэвтэр, төлбөрийн карт зэрэг өөрийн санхүүтэй холбоотой бүхий л баримтуудыг цаг үргэлж найдвартай аюулгүй газар хадгалах. Шилжүүлэг, гүйлгээ хийх болгондоо хадгаламжийн дэвтэртээ бичилт хийлгэж байх;*
- 5. Байгууллагаас ирсэн захиа, мэдээллийг цаг алдалгүй авч байхын тулд тантай холбоотой чухал мэдээлэл буруу хүнд очих зэргээс урьдчилан сэргийлж, өөрийн мэдээлэлд /цахим хаяг, утасны дугаар гэх мэт/ өөрчлөлт орох бүрийд шуурхай мэдээлж байх. Мөн байгууллагын ажилтнаас ажлын үнэмлэхээ танилцуулахыг хүсэх, гүйлгээг баталгаажсан эсэхийг асуухаас бүү төвөгшөөгөөрэй.*
- 6. Иргэн та хэт өндөр хүү амласан, үнэнд нийцэхээргүй болзол, нөхцөлөөс зайлсхийгээрэй. Энэ нь илүү их эрсдэлийг дагуулах болно.*

Та банк уу? ХЗХ юу? гэдэг сонголтоо хийсэн бол олон банк, ХЗХ-ноос яг алийг нь вэ? гэдэг сонголтыг хийх шаардлагатай. Үүний тулд төрөл бүрийн мэдээлэл авч харьцуулалт хийж, хариуцлагатайгаар дараагийн сонголтоо хийх хэрэгтэй.

- 1. Байгууллагаа сонгох.* Банкууд улирал бүр хөндлөнгийн аудитаар баталгаажуулсан тайлан балансаа олон нийтэд зориулан нийтэлж, мэдээлэх үүрэгтэй байдаг. Тэр мэдээллийг өдөр тутмын сониноос, тухайн банкны цахим хуудаснаас олж үзэж болно. Мөн цахим хаягаар нь орж

ямар төрлийн хадгаламжийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээг, ямар нөхцөлтэйгээр иргэдэд хүргэж байгаа талаар олон чухал мэдээллүүдийг авах боломжтой. Банкны байгууллага нь бизнесийн зорилго, стратегиасаа хамаараад байгууллагуудад зориулсан бүтээгдэхүүн үйлчилгээг үзүүлж байгаа бол зарим нь иргэдэд түлхүү үйлчлэх зорилготой байдаг. Өөрөөр хэлбэл, зорилгоосоо хамаарч иргэд, байгууллагад хүргэх бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, түүний нэр төрөл, нөхцөл ялгаатай байдаг. Харин ХЗХ бол сайн дурын үндсэн дээр нэгдэн зохион байгуулагдсан, гишүүддээ л үйлчилдэг тул та өөрөө байгуулаад удирдаад явж болно, эсвэл байгаа хоршоонд гишүүнээр орж болно.

2. *Санхүүгийн зөвлөгөө авах.* Хэрэв та өөрийгөө санхүүгийн зохих мэдлэггүй гэж үзэж байгаа бол банк болон санхүүгийн байгууллагын ажилтнууд зэрэг мэргэжлийн хүнээс зөвлөгөө авч болно.
3. *Хадгаламжийн төрөл, нөхцөл өөр өөр учир сонголт хийх.* Банкууд хадгаламжийн хүү, хугацаа, төрөл зэрэг нөхцөлүүдээ өмнө хэлсэнчлэн өөрийн бодлогод нийцүүлэн хэрэгжүүлдэг тул хадгаламж хийхдээ банкуудын цахим хуудас болон тэдгээрийн харьцуулсан судалгаанд үндэслэн сонголт хийхэд илүүдэхгүй. Өгөөж өндөртэйг нь гол шалгуур болгон хамгийн өндөр хүү санал болгож байгаа банкинд мөнгөө хадгалуулахаар шийдэж болох ч өгөөж, эрсдэл хоёр ямагт шууд хамааралтай байдгийг бүү мартаарай. Иймээс өгөөжөөс гадна санхүүгийн чадавхийг нь зайлшгүй харгалзаж үзэх нь зүйтэй (ННФ, 2010).

Хадгаламжийн төрөл

Хадгаламжийг хугацаанаас хамааруулж хугацаагүй ба хугацаатай гэж ангилна.

1. **Хугацаагүй хадгаламж:** Хадгаламж эзэмшигч нь БСБ-тай тодорхой хугацаа заалгүйгээр хадгаламжийн гэрээ байгуулсан хадгаламжийн төрөл юм. Энэ төрлийн хадгаламжид хамгийн бага хүү төлдөг бөгөөд хадгаламж эзэмшигч хүссэн үедээ хадгаламжаасаа мөнгөө авах боломжтой. Тодорхой хугацаа заагаагүй учир хадгаламжаасаа хэзээ ч мөнгөө авсан хүү нь амласан хүүгээр бодогдоно.
2. **Хугацаатай хадгаламж:** Хадгаламж эзэмшигч нь БСБ-тай тодорхой хугацаа зааж хадгаламжийн гэрээ байгуулсан хадгаламжийн төрөл юм. Энэ төрлийн хадгаламжид хугацаанаас хамаарч хүү төлдөг бөгөөд хадгаламж эзэмшигч хүссэн үедээ хадгаламжаасаа мөнгөө авах боломжтой ч санхүүгийн хариуцлагын хувьд гэрээнд заасан хугацаанаас өмнө хадгаламжаасаа мөнгө авсан тохиолдолд гэрээнд заасан нөхцөлөөр торгууль төлнө. Торгууль нь таны хадгаламжид төлөх ёстой байсан

хүүний төлбөрийг гэрээнд заасан нөхцөлөөр бууруулж ногдох хүүг танд төлнө. Ихэнхдээ торгуулийг хугацаагүй хадгаламжийн хүүний 50 хувиар тооцож олгохоор заасан байдаг хэдий ч тантай байгуулсан хадгаламжийн гэрээнд юу гэж тусгасныг заавал анзаарч харах хэрэгтэй. Энэ нь таны санхүүгийн сахилга баттай салшгүй холбоотой.

Хугацаатай хадгаламжийг:

1. Богино хугацаат;
2. Дунд хугацаат;
3. Урт хугацаат гэж ангилах бөгөөд хадгаламж эзэмшигч санхүүгийн хэрэгцээнээсээ хамааруулан хугацааны хувьд сонголтоо хийнэ.

Богино хугацаат хадгаламж. Энэ төрлийн хадгаламж нь 1 хүртэл жилийн хугацаатай бөгөөд хүүний хувьд бусад төрлийн хадгаламжаас бага байна. Хугацаа богино учир хадгаламжийн хугацаа дуусаад дахин сунгуулах тохиолдолд танд амлаж байсан хүүний түвшин өөрчлөгдсөн байх магадлалтай. Манай банкуудын хувьд богино хугацаат хадгаламжийн төрөл зонхилдог бөгөөд энэ нь хадгаламж эзэмшигчдийн хэрэгцээ шаардлагатай уялдан 3, 6, 9 сарын хугацаатай хадгаламжууд байна.

Дунд хугацаат хадгаламж. Энэ нь санхүүгийн жилээр 1-5 хүртэл жилийн хугацаатай хадгаламж байх бөгөөд хүүний хувьд богино хугацаат хадгаламжаас арай илүү байдаг.

Урт хугацаат хадгаламж. Урт хугацаат хадгаламж нь 5–аас дээш жилийн хугацаатай байх бөгөөд банкны хувьд харьцангуй тогтвортой эх үүсвэр болдог учир илүү өндөр хүү амласан байдаг. Манай банкуудын хувьд сүүлийн жилүүдэд урт хугацааны хадгаламжаа нэмэгдүүлэх зорилгоор олон төрлийн бүтээгдэхүүнийг санал болгох болсон. Жишээлбэл, Ирээдүйн саятан, Унагалдай, Алтан түлхүүр гэх мэт хүүхдийн хадгаламж.

Хадгаламж хугацаанаасаа хамаарч ангилагдахаас гадна гэрээний нөхцөлөөсөө хамаарч ялгаатай байна. Үүнд:

- Хүссэн үедээ орлого хийгээд, зарлага гаргадаг.
- Зөвхөн орлого хийж болдог, зарлага гаргадаггүй.
- Орлого ч хийдэггүй, зарлага ч гаргадаггүй.
- Зөвхөн хүүний орлогоо зарлагадах эрхтэй.
- Хүүний орлогоо урьдчилж зарлагадах эрхтэй байдаг.

Хадгаламж нь хэлбэрээсээ хамаарч дэвтрийн ба хадгаламжийн сертификатын гэж ангилагдана.

Дэвтрийн хадгаламж : Хөрвөх чадвар өндөртэй, хүүний орлого авчирдаг хадгаламжийн данс.

Дэвтрийн хадгаламжийн данс нь тодорхой болон тодорхой бус хугацаатай байдаг.

Хадгаламж эзэмшигчийн нэр дээр бүртгэгдэх бөгөөд хамтран эзэмшигчтэй байж болдог. Дансанд орлого, зарлагын гүйлгээ бүрийг хадгаламжийн дэвтэрт бүртгэх бөгөөд заавал банкин дээр очих шаардлагагүй, цахим банкны үйлчилгээгээр дансаа удирдах боломжтой.

Хадгаламжийн сертификат:
Тодорхой хугацаагаар мөнгөө байршуулж буй хадгаламж эзэмшигчдэд банкны зүгээс олгосон үнэт цаас.

Хадгаламжийн сертификат нь нэг төрлийн богино хугацаат үнэт цаас бөгөөд хөрвөх чадвар өндөр, хүүний орлого авчирдаг, бусдад гэрээслэх, өвлүүлэх, бэлэглэх, худалдах боломжтой.

Гэрээний хугацаанд орлого, зарлагын гүйлгээ хийх боломжгүй бөгөөд гэрээний нөхцөлөөс хамаарч хүүний орлогыг хугацааны эцэст болон гэрээний хугацаанд хэд хэдэн удаагийн давтамжтайгаар авах боломжтой.

Хадгаламжийн дээрх төрөл, ангиллуудаас өөрийн санхүүгийн хэрэгцээнд тохируулан оновчтой шийдвэр гаргах нь таны сонголтын асуудал юм.

10.3 Хадгаламжийн орлогын тооцоолол

Хадгаламжийн орлого нь БСБ-ын мөнгөн хадгаламждаа төлж буй хүүний хэмжээгээр тодорхойлогдох ба хадгаламжийн төрөл, нөхцөлөөс хамаарч орлого нь харилцан адилгүй байна.

Хадгаламжийн хүү: *Банк, санхүүгийн байгууллагаас иргэд болон байгууллагын мөнгөн хөрөнгийг ашигласны төлөөсөнд амлаж буй төлбөр.*

Хадгаламжийн хүү нь хувиар илэрхийлэгдэх бөгөөд мөнгөн хадгаламжаас тогтоосон хувиар тооцогдоно. Хүү нь иргэд, байгууллагын хувьд орлого, БСБ-ын хувьд зарлага болно.

Хадгаламж нь дараах шинжийг агуулна. Үүнд:

1. Мөнгөн хадгаламж хүүтэй байна. Хугацаатай хадгаламжийн хүүний хэмжээ нь хадгаламжийн гэрээнд заасан хугацааг дуустал анх тохиролцсон хэвээр байна.

2. Хадгаламжийн гэрээнд заасан хүүний хэмжээ өөрчлөгдөөгүй тохиолдолд хугацаатай хадгаламжид орлогын гүйлгээ хийвэл хүүг уг гэрээний дагуу хэвээр мөрдөнө. БСБ-ын тогтоосон хүүний хэмжээ өөрчлөгдсөнөөс хойшхи хугацаанд хийсэн аливаа орлогын хувьд хадгаламжийн гэрээг заавал шинээр байгуулна.
3. Хугацаагүй хадгаламжийн хүүний хэмжээг БСБ-аас өөрчлөх тохиолдолд энэ тухай нийтэд мэдэгдсэнээс хойш 1 сарын дараа тодорхой бус хугацаагаар байгуулсан хадгаламжийн гэрээнд заасан хүүний хэмжээ өөрчлөгдсөнд тооцно.
4. Хадгаламжийн хүүний хэмжээг бодох аргачлалыг Монголбанк батална.

Хадгаламжийн хүү, түүний төрлүүд

Хүүг тооцож буй аргачлалаас хамааруулан энгийн⁵³ ба нийлмэл хүү⁵⁴ (хүүнээс хүү бодох), нөлөөллөөс хамааруулж бодит хүү⁵⁵ ба нэрлэсэн хүү⁵⁶ гэж ангилдаг тухай номын сэдэв 4-т авч үзсэн билээ. БСБ-аас хадгаламж эзэмшигчийн хадгаламжид төлөх хүүг хүү бодох аргачлалаас хамааруулан хэрхэн тооцох талаар жишээгээр авч үзье.

Энгийн хүү бодох аргачлал:

Хүү = Үндсэн дүн*Нэрлэсэн хүүний хувь*Хугацаа/365

$$I = P \times R \times T / 365$$

Энд:

I – Хүү

P – Үндсэн дүн)

R – Нэрлэсэн хүүний хувь

T – Хугацаа, хуанлийн хоногоор

Жишээ: Та 50,000 төгрөгийн хуримтлалаа банкинд хадгаламж хэлбэрээр 2 жилийн хугацаатай байршуулахаар болсон гэж үзье. Банкны 2 жилийн хугацаатай хадгаламжийн хүү жилийн 12.5%, хүүг энгийн хүүний аргаар тооцдог гэвэл энгийн хүүний аргаар таны хадгаламжид ногдох хүүний тооцооллыг хэрхэн хийх талаар авч үзье.

Таны хадгаламжид эхний жилд бодогдох хүү:

⁵³ Хадгаламжийн үндсэн дүнд тооцсон хүүний хэмжээ

⁵⁴ Хадгаламжийн үндсэн дүн дээр өмнөх хугацаанд бодогдсон хүүний дүнг нэмсэн дүнгээс тооцсон хүүний хэмжээ

⁵⁵ Инфляцийн нөлөөллийг оруулж тооцсон хүүний хувь

⁵⁶ Хадгаламжид төлөхөөр амлаж буй хүүний хувь

$$I = 50,000 \times 12.5\% \times \frac{365}{365}$$

$I = 6,250$ төгрөг

Та хадгаламждаа нэмж хуримтлал хийгээгүй тохиолдолд дараагийн жилд мөн 6,250 төгрөгийн хүү авна. 2 дахь жилийн эцэст таны анх хийсэн 50,000 төгрөг дээр хүү болох 12,500 (1 дэх жилийн хүү 6,250+ 2 дахь жилийн хүү 6,250) төгрөг нэмэгдэж, нийт 62,500 төгрөгийн хуримтлалтай болно.

Нийлмэл хүү бодох аргачлал:

Хүү = Үндсэн дүн $\times (1 + \text{Нэрлэсэн хүүний хувь} \times \frac{\text{Хугацаа}_1}{365}) \times (1 + \text{Нэрлэсэн хүүний хувь} \times \frac{\text{Хугацаа}_2}{365}) \dots \times (1 + \text{Нэрлэсэн хүүний хувь} \times \frac{\text{Хугацаа}_t}{365}) - \text{Үндсэн дүн}$

$$I = P \times \left(1 + R \times \frac{T_1}{365}\right) \times \left(1 + R \times \frac{T_2}{365}\right) \times \dots \times \left(1 + R \times \frac{T_t}{365}\right) - P$$

Энд:

I – Хүү

P – Үндсэн дүн

R – Нэрлэсэн хүүний хувь

T – Хугацаа, хуанлийн хоногоор

Жишээ: Та 50,000₮-ийн хуримтлалаа банкинд хадгаламж хэлбэрээр 2 жилийн хугацаатай байршуулахаар болсон гэж үзье. Банкны 2 жилийн хугацаатай хадгаламжийн хүү жилийн 12.5%, хүүг нийлмэл хүүний аргаар тооцдог гэвэл нийлмэл хүүний аргаар таны хадгаламжид ногдох хүүг хэрхэн тооцохыг доор авч үзье.

Таны хадгаламжид эхний жилд бодогдох хүү:

$$I = 50,000 \times \left(1 + 0.125 \times \frac{365}{365}\right) \times \left(1 + 0.125 \times \frac{365}{365}\right) - 50,000$$

$$I = 50,000 \times 1.125 \times 1.125 - 50,000$$

$$I = 63,281.25 - 50,000$$

$$I = 13,281.25 \text{ төгрөг}$$

Та хадгаламждаа нэмж хуримтлал хийгээгүй тохиолдолд эхний жилд 6,250 төгрөгийн хүү авна. Таны анх хийсэн 50,000 төгрөг дээр эхний жилд тооцогдсон хүү 6,250 төгрөг нэмэгдэж нийт 56,250 төгрөгөөс 2 дахь жилийн хүү бодогдох бөгөөд 2 дахь жилийн хүү 7,031.25 төгрөг болно. 2 жилийн хугацаанд таны анх хийсэн 50,000 төгрөг дээр хүү болох 13,281.25 (1 дэх жилийн хүү 6,250+ 2 дахь жилийн хүү 7,031.25) төгрөг нэмэгдэж, нийт

63,281.25 төгрөгийн хуримтлалтай болно. Хадгаламжийн хүү бодох давтамж⁵⁷ олон байх тусам нийлмэл хүүний аргаар бодож буй хадгаламжийн хүүний орлого өндөр байна.

Жишээ: Та 50,000₮-ийн хуримтлалаа банкинд хадгаламж хэлбэрээр 2 жилийн хугацаатай байршуулахаар болсон гэж үзье. Банкны 2 жилийн хугацаатай хадгаламжийн хүү жилийн 12.5%, хүү бодох давтамж нь 6 сар, хүүг нийлмэл хүүний аргаар тооцдог гэвэл нийлмэл хүүний аргаар таны хадгаламжид ногдох хүүг хэрхэн тооцохыг доор авч үзье.

$$I = 50,000 \times \left(1 + \frac{0.125}{2} \times \frac{365}{365}\right) \times \left(1 + \frac{0.125}{2} \times \frac{365}{365}\right) \times \left(1 + \frac{0.125}{2} \times \frac{365}{365}\right) \times \left(1 + \frac{0.125}{2} \times \frac{365}{365}\right) - 50,000$$

$$I = 50,000 \times 1.0625 \times 1.0625 \times 1.0625 \times 1.0625 - 50,000$$

$$I = 63,721.45 - 50,000$$

$$I = 13,721.45 \text{ төгрөг}$$

Та хадгаламждаа нэмж хуримтлал хийгээгүй тохиолдолд эхний хагас жилд 3,125 төгрөгийн хүү авна. Таны анх хийсэн 50,000 төгрөг дээр эхний хагас жилд тооцогдсон хүү болох 3,125 (50,000 x 1.0625 - 50,000) төгрөг нэмэгдэж нийт 53,125 төгрөгөөс 2 дахь хагас жилийн хүү бодогдох бөгөөд 2 дахь хагас жилийн хүү 3,320.3 (53,125 x 1.0625 - 53,125) төгрөг болно. 1 жилийн хугацаанд таны анх хийсэн 50,000 төгрөг дээр хүү болох 6,445.3 (1 дэх хагас жилийн хүү 3,125 + 2 дахь хагас жилийн хүү 3,320.3) төгрөг нэмэгдэж, 1 жилийн эцэст таны дансанд нийт 56,445.3 төгрөг хуримтлагдана. Энэ дүнгээс 3 дахь хагас жилийн хүү бодогдох бөгөөд 3,527.83 (56,445.3 x 1.0625 - 56,445.3) төгрөг, 4 дэх хагас жилийн хүү 3,748.32 (59,973.13 x 1.0625 - 59,973.13) төгрөг байна. 2 дахь жилийн эцэст таны дансанд нийт 63,721.45 (50,000 + 13,721.45) төгрөг хуримтлагдах бөгөөд нийт 13,721.45 төгрөгийн хүүний орлого олж байна.

Энд зөвхөн нэг удаагийн орлого хийсэн хадгаламжийн жишээг авч үзсэн бөгөөд хуримтлалаа байнга тогтмол нэмэгдүүлэх, тогтмол биш хэмжээгээр нэмэгдүүлэх болон хадгаламжийн гэрээгээ цуцлах тохиолдлуудад хадгаламжийн хүү хэрхэн бодогдох талаар дараагийн хэсэгт авч үзнэ.

⁵⁷ Хүүгээ хуримтлуулж байгаа хугацааны давтамж бөгөөд хагас жилээр бол жилийн хүүг 2-т, улирлаар бол жилийн хүүг 4-т, сараар бол жилийн хүүг 12-т, өдрөөр бол жилийн хүүг 365-т хувааж хуанлийн хуваарийн дагуу ашигласан хоногоор тооцно (Монголбанк, 2013).

Та хуримтлалаа хадгаламж хэлбэрээр хийх гэж байгаа тохиолдолд БСБ таны сонирхсон хадгаламжийн хүүг ямар аргаар боддог вэ? гэдгийг заавал лавлаж асуугаарай. Ихэнх тохиолдолд банкууд энгийн хүүний аргачлал ашиглаж байгаа хадгаламждаа нийлмэл хүү боддог хадгаламжаасаа арай илүү хүү тогтоосон байдаг. Өөрөөр хэлбэл, нэрлэсэн хүүтэй харьцуулбал энгийн хүүгээр бодох хадгаламжийн хүү өндөр байж болох ч, нийлмэл хүүгээр бодох хадгаламжийн хүүний орлого өндөр байж болох тул аль болох өөрт өгөөжтэйг сонгох чухал бөгөөд энэ нь мөн л таны санхүүгийн сахилга батын асуудал юм. Энэ хэсэгт бид зөвхөн хүүний тооцооллын тухай авч үзсэн бөгөөд дараагийн хэсэгт хүүний орлого, өгөөжийн тооцооллын талаар, мөн таны шийдвэр гаргалтад нөлөөлж болох хүчин зүйлсийн талаар авч үзэх болно.

Хадгаламжаас олох орлого, өгөөжөө тооцоолох нь

Хадгаламжийн **орлого** нь үндсэн дүнгээс хүүний хэмжээгээр өссөн дүн бөгөөд хадгаламжийн үйлчилгээтэй холбоотой танаас гарч байгаа мөнгийг (данс нээхэд дэвтрийн 1,000 төгрөг, хадгаламжийн орлого хийхэд банк хооронд шилжүүлбэл 300 төгрөг, данс хооронд шилжүүлбэл 100 төгрөг, бэлнээр мөнгө тушаахад замын зардал 500 төгрөг гэх мэт зардал гарна) **зардал** гэж ойлгож болно.

$$\text{Ашиг} = \text{Орлого} - \text{Зардал}$$

Дээрх томъёогоор та өөрийн хийсэн хадгаламжаас тухайн хугацаанд (сар, улирал, хагас жил, жил) хэдий хэмжээний ашиг олсон бэ? гэдгийг тооцож болох бөгөөд харин хадгаламжийн өгөөжийг дараах байдлаар тооцож болно.

$$\text{Өгөөж} = \frac{\text{Тухайн хугацаанд олсон ашиг}}{\text{Тухайн хугацаан дахь хадгаламжийн үлдэгдэл}}$$

Өгөөж нь хадгаламжид хөрөнгө оруулалт (хуримтлалаа хадгаламж хэлбэрээр байршуулсан) хийснээр таны 1 төгрөг тутамдаа олж байгаа ашгийн хэмжээ юм. Өгөөжөө тооцох нь таны хуримтлалаа хаана байршуулах, юунд хөрөнгө оруулалт хийх вэ? гэдэг сонголтод нөлөөлөх бөгөөд үүний цаана эрсдэл гэсэн ойлголт байнга хамт байхыг анхаараарай. Өгөөж өндөр байх нь өндөр эрсдэлийг дагуулах бөгөөд эрсдэлийг удирдах асуудал чухал юм. Өөрөөр хэлбэл, өгөөжийг өндөр түвшинд хадгалж, эрсдэлийг бага байлгахын тулд хөрөнгө оруулалтын сонголтоо зөв хийх шаардлагатай гэсэн үг. Хөрөнгө оруулалтын сонголт буюу ямар төрлийн хадгаламжид, ямар нөхцөлөөр, аль банкинд хийх вэ? гэдэг шийдвэр гаргалт хийнэ.

Өмнөх хэсэгт үзсэн жишээн дээр тулгуурлан таны хадгаламж хэдий хэмжээний өгөөжтэй болохыг авч үзье. Жишээ: Та 50,000 төгрөгийн хуримтлалаа банкинд хадгаламж хэлбэрээр 2 жилийн хугацаатай байршуулахаар болсон. Банкны 2 жилийн хугацаатай хадгаламжийн хүү жилийн 12.5%. Та хадгаламжийн дэвтэр нээлгэхэд 500 төгрөг төлсөн, өөр зардал гаргаагүй гэж үзье. Хүснэгт 10-1-ийг харна уу.

Хүснэгт 10-1 Хадгаламжийн өгөөжийн тооцоололт ба харьцуулалт

д/д	Хадгаламжийн хэлбэр	Хүүний орлого (2 жилийн)	Зардал* (2 жилийн)	Ашиг**	Өгөөж***
1	Энгийн хүүтэй хадгаламж	12,500₮	500₮	12,000₮	0.24
2	Нийлмэл буюу хүүнээс хүү боддог хадгаламж (жилд 1 удаа)	13,281.25₮	500₮	12,781.25₮	0.256
3	Нийлмэл буюу хүүнээс хүү боддог хадгаламж (жилд 2 удаа)	13,721.45₮	500₮	13,521.45₮	0.27

* Зардалд ХХОАТ-ыг оруулаагүй бөгөөд сэдвийн төгсгөл хэсэгт дэлгэрэнгүй авч үзнэ.

** Ашиг = Орлого - зардал (12,000 = 12,500 - 500)

*** Өгөөж = Ашиг / үндсэн хадгаламж (0.24 = 12,000 / 50,000)

Таны хадгаламж энгийн хүүний аргачлалаар бодогдож буй тохиолдолд 2 жилийн хугацаанд 24%-ийн өгөөж, нийлмэл хүүний аргаар бодогдож байгаа, хүү бодох давтамж жилд нэг удаа тохиолдолд 25.6%-ийн өгөөж, хүү бодох давтамж жилд 2 удаа тохиолдолд 27%-ийн өгөөжийг авчирч байна. Өөрөөр хэлбэл, нэг төгрөгийн хадгаламжаасаа 24-27%-ийн өгөөж хүртэж байна гэсэн үг.

Хадгаламжийн шийдвэр гаргалтад нөлөөлөх хүчин зүйлс

Хадгаламжийн шийдвэр гаргалтад олон хүчин зүйлс нөлөөлөх бөгөөд тэдгээрийн талаар товч авч үзье. Үүнд:

1. Өгөөж;
2. Хугацаа;
3. Инфляци;
4. Валютын ханш.

Өгөөж: Хадгаламжийн хөрөнгө оруулалтаас хэдий хэмжээний өгөөж олж болохыг дээр жишээгээр авч үзсэн. Хуримтлалаа хадгаламж хэлбэрээр хийх үү? Бусад хөрөнгө оруулалтад байршуулах уу? гэдэг шийдвэр гаргалтад тухайн хөрөнгөөс олох өгөөж ихээхэн нөлөөтэй. Хүмүүс өгөөж, ашиг гэхээсээ илүү хаана өндөр хүү амласан байна түүнд хөрөнгөө байршуулах хандлага

түгээмэл бий. Энэ нь нэг талаас санхүүгийн талын ойлголт дутмаг, нөгөө талаас юманд өнгөцхөн ханддаг хариуцлагагүй (санхүүгийн сахилга бат) байдалтай нь холбоотой. Тэгэхээр хөрөнгө оруулалт хийх гэж байгаа хүн тухайн хөрөнгө оруулалтаас хэдий хэмжээний орлого олох, хэдий хэмжээний зардал гаргах, ямар өгөөжтэй байж болох вэ? гэдгээ тооцох шаардлагатай. Жишээлбэл, 500,000 төгрөгийн хуримтлалаа 1 жилийн хугацаатай санхүүгийн хэрэгсэлд байршуулах шаардлагатай болсон гэж үзье. Танд хөрөнгө оруулалт хийх 5 боломж байгаа бөгөөд хөрөнгө оруулах боломжуудыг Хүснэгт 10-2-т харууллаа.

Хүснэгт 10-2 Хөрөнгө оруулалтын боломжууд ба өгөөжийн харьцуулалт

д / д	Хөрөнгө оруулалтын хувилбар	Хүүний хувь (жилийн)	Өгөөжийн түвшин (жилийн)	Давуу тал	Сул тал, эрсдэл
1	Банкны хадгаламж*	15%	13.3%	ХДС-ийн даатгалтай, найдвартай.	Хөрвөх чадвар сул, хүүний түвшин өсөх
2	ХЗХ-ны хадгаламж**	18%	14.6%	Өгөөж өндөр.	Баталгааг хоршоо хариуцна, Хөрвөх чадвар сул, хүүний түвшин өсөх.
3	ЗГҮЦ***	13.2%	13.15%	Эрсдэлгүй, хөрвөх чадвар сайтай	Өгөөж бага.
4	Компанийн бонд****	14.5%	14.4%	2-догч зах зээлийн арилжаанд оруулах боломжтой.	Компани төлбөрийн чадваргүй болох эрсдэлтэй, бондын үнийн уналт.
5	Хадгаламжийн сертификат*** **	15.3%	13.77%	Хөрвөх боломжтой, барьцаалах боломжтой, тогтмол хүүтэй.	Гэрээний хугацаанд орлого, зарлагын гүйлгээ хийхгүй, хугацаа цуцлах боломжгүй.

* Хүүг энгийн хүү бодох аргаар боддог, дэвтрийн үнэд 1,000 төгрөг төлдөг, хадгаламжийн хүүний орлогоос 10%-ийн татвар төлдөг.

** Хүүг энгийн хүү бодох аргаар боддог, дэвтрийн үнэд 3,000 төгрөг төлдөг, гишүүний хураамж жилд 5,000 төлдөг, хадгаламжийн хүүний орлогоос 10%-ийн татвар төлдөг.

***Данс нээх шимтгэлгүй, арилжааны шимтгэл 0.05%, ХХОАТ-аас чөлөөлөгдөнө.

****Данс нээх шимтгэлгүй, арилжааны шимтгэл 0.1%, ХХОАТ-аас чөлөөлөгдөнө.

*****Данс нээх шимтгэлгүй, хадгаламжийн хүүний орлогоос 10%-ийн татвар төлдөг.

5 хувилбарын хувьд өгөөжийн түвшинг харуулах зорилгоор хүснэгтийн доод хэсэгт нэмэлт оруулсан болно. Хүснэгтээс харахад хамгийн өндөр хүү амлаж байгаа нь ХЗХ бөгөөд хамгийн өндөр эрсдэлтэй. Учир нь хадгаламжид төрөөс баталгаа олгодоггүй, хоршооны удирдлага бүрэн хариуцдаг. Хугацаатай хадгаламжийн хувьд тогтмол хүүгээр тооцдог. Гэрээ цуцлагдвал торгуультай. Хамгийн бага өгөөжтэй, эрсдэлгүй нь ЗГҮЦ байна. Тиймээс таны шийдвэр гаргалтад өгөөжийн түвшин чухал ч цаана нь эрсдэл байгаа гэдгийг харж сонголт хийх хэрэгтэй.

Хугацаа: Хадгаламжийн шийдвэр гаргалтад хугацаа чухал бөгөөд таны хуримтлуулсан мөнгөн хөрөнгө танд хэзээ санхүүгийн хэрэгцээ гарах, хуримтлалаа юунд зарцуулах зэргээс хамаарч хугацааны сонголт хийх шаардлагатай болно. Мэдээж богино хугацаанд танд мөнгөний хэрэгцээ гарахаар байгаа бол урт хугацааны санхүүгийн хэрэгсэлд байршуулах нь тохиромжгүй бөгөөд тухайн хэрэгслийн хөрвөх чадвар мөн нөлөөлнө.

Жишээ нь, 5 жилийн хугацаатай компанийн бондод хөрөнгө оруулалт хийсэн байтал, 1 жилийн дараа мөнгөний хэрэгцээ гарсан гэж үзье. Компанийн бондыг хоёрдогч зах зээлийн арилжаанд оруулж болох хэдий ч, үнийн эрсдэлд орж болзошгүй. Та мөнгөний хэрэгцээгээ урьдчилан харж чадсан бол богино хугацааны хэрэгсэлд хөрөнгө оруулсан нь үр ашигтай байж болох юм. Тиймээс та хувь хүний, өрхийн хувьд санхүүгийн төсөв, төлөвлөлтөө богино, дунд, урт хугацаагаар хийх нь таны шийдвэр гаргалтад чухал нөлөөтэй юм.

*Инфляци*⁵⁸: Энэ нь нэг талаас барааны үнийн уналт, нөгөө талаас төгрөгийн худалдан авах чадварыг харуулах үзүүлэлт юм. Инфляци нь таны хөрөнгө оруулалтын бодит өгөөжид ихээхэн нөлөөтэй бөгөөд урт хугацааны шийдвэр гаргалтаас илүүтэйгээр богино хугацааны шийдвэрт нөлөөлөх талтай. Өгөөжид үзүүлэх инфляцийн нөлөөллийг Хүснэгт 10-3-ээр харууллаа.

Хүснэгт 10-3 Инфляцийн нөлөө

д / д	Хөрөнгө оруулалтын хувилбар	Хүүний хувь (жилийн)	Өгөөжийн түвшин (жилийн)	Инфляци (жилийн)	Бодит хүүний хувь (жилийн)	Бодит өгөөжийн түвшин (жилийн)
1	Банкны хадгаламж*	15%	13.3%	2.9%	12.1%	10.4%
2	ХЗХ-ны хадгаламж**	18%	14.6%		15.1%	11.7%
3	ЗГҮЦ***	13.2%	13.15%		10.3%	10.25%
4	Компанийн бонд****	14.5%	14.4%		11.6%	11.5%
5	Хадгаламжийн сертификат*****	15.3%	13.77%		12.4%	10.87%

Валютын ханш: Валютын ханш нь ямар төрлийн валютаар хадгаламж хийх вэ? гэдэг шийдвэрт нөлөөлөх бөгөөд төгрөгийн худалдан авах чадвар суларна, эсвэл чангарна (ам.доллартай харьцуулахад төгрөгийн ханш сулрах, чангарах) гэсэн хүлээлттэй байгаа нөхцөлд ханшийн хэлбэлзлээс сэргийлэх зорилгоор байгаа хуримтлалаа ам.доллар уруу хөрвүүлж, доллараар хадгаламж хийх,

⁵⁸ Хэрэглээний сагсанд багтсан буюу өргөн хэрэглээний бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний ерөнхий буюу дундаж үнийн түвшний өсөлтийг инфляци гэнэ (Монголбанк Д. б., 2015).

эсвэл долларын хадгаламжаа төгрөгийн хадгаламж болгох нь валютын ханшийн эрсдэлээс хамгаалах нөхцөл болдог. Валютын ханшийн өөрчлөлт нь богино хугацааны хадгаламжийн шийдвэрт ихээхэн нөлөөтэй бөгөөд урт хугацаанд валютын ханшийн хэлбэлзлийг бодитойгоор харах боломж бага юм.

Хадгаламжийн хүүний орлогын хэмжээгээр таны ашиг, өгөөж тодорхойлогдохгүй гэдгийг анхаарч байх хэрэгтэй. Та орлого олсон бол тодорхой хэмжээний зардал гарна гэдгийг санах хэрэгтэй. Огт зардал гаргалгүйгээр орлого олно гэж байхгүй. Тиймээс хадгаламж ч гэсэн тодорхой хэмжээний зардалтай байдгийг мэдэх нь чухал. Өөрөөр хэлбэл, танд хадгаламжийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээг хүргэхэд БСБ-аас тодорхой хэмжээний зардал (ажилтны цалин, бичиг хэргийн гэх мэт) гарна. Тэр зардлын багахан хэсгийг танаас шимтгэл, хураамж хэлбэрээр суутгаж авдаг. Мөн ажил хийгээд цалингийн орлогоосоо татвар төлдөгтэй адил, хадгаламжийн хүүний орлогоосоо татвар төлдөг гэдгийг мэдэх хэрэгтэй. Энэ бол олон улсын жишигт байдаг л зүйл. Хадгаламжийн хүүний орлогоос хэрхэн татвар авдаг талаар дараагийн хэсэгт авч үзье.

Хадгаламжийн хүүний орлогын албан татварын тухай

Дэлхийн зарим улс оронд банкинд мөнгөө хадгалуулсны төлөө хадгаламж эзэмшигч банкинд мөнгө төлдөг бол ихэнх улс оронд банк хадгаламж эзэмшигчид хадгаламжийн хүү хэлбэрээр мөнгө төлдөг. Мөн зарим улс орон хадгаламжийн хүүний орлогоос татвар авдаг байхад, зарим нь авдаггүй. Манай орны хувьд 2012 оны 10 дугаар сарын 25-ны өдөр “Хувь хүний орлогын албан татварын тухай” хуульд өөрчлөлт оруулж хадгаламжийн хүүний орлогоос албан татвар авах шийдвэр гаргажээ.

Мөнгөн хадгаламжийн нийт хэмжээ нь 100,0 сая төгрөгөөс дээш нэг жил ба түүнээс бага хугацаатай болон хугацаагүй хадгаламжийн хүүний орлогоос бусад Монгол Улсын иргэний мөнгөн хадгаламжийн хүүний орлогыг 2018 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийг хүртэлх хугацаанд орлогын албан татвараас чөлөөлөхөөр заасан байна.

Өмнөх хэсэгт үзсэн жишээн дээр тулгуурлан таны хадгаламжийн өгөөжид хадгаламжийн хүүний орлогын татвар хэрхэн нөлөөлөхийг авч үзье. Жишээлбэл, та 50,000 төгрөгийн хуримтлалаа банкинд хадгаламж хэлбэрээр 2 жилийн хугацаатай байршуулахаар болсон. Банкны 2 жилийн хугацаатай хадгаламжийн хүү жилийн 12.5%. Та хадгаламжийн дэвтэр нээлгэхэд 500

төгрөг төлсөн, хадгаламжийн хүүний орлогоос 10%-иар ХХОАТ төлдөг гэж үзье. Хүснэгт 10-4 -ийг харна уу.

Хүснэгт 10-4 Хадгаламжийн хүүний орлогоос татвар суутгасан өгөөжийн тооцоололт ба харьцуулалт

д/д	Хадгаламжийн хэлбэр	Хүүний орлого (2 жилийн)	Зардал* (2 жилийн)	Ашиг**	Өгөөж***
1	Энгийн хүүт хадгаламж	12,500₮	500₮	12,000₮	0.24
2	Нийлмэл буюу хүүнээс хүү боддог хадгаламж (жилд 1 удаа)	13,281.25₮	500₮	12,781.25₮	0.256
3	Нийлмэл буюу хүүнээс хүү боддог хадгаламж (жилд 2 удаа)	13,721.45₮	500₮	13,521.45₮	0.27

* Зардалд ХХОАТ-ыг оруулан тооцов.

** Ашиг=Орлого-зардал (12,000=12,500-500)

*** Өгөөж=Ашиг/үндсэн хадгаламж (0.24=12,000/50,000)

Сэдвийн дүгнэлт

Санхүүгийн хуримтлал нь танд ирээдүйд үүсэх санхүүгийн хэрэгцээгээ хангах боломжийг олгох ач холбогдолтойгоос гадна мөнгөө оновчтой удирдах урлагт сургана. Хуримтлал их байх албагүй, гол мөн чанар нь бага багаар нэмэгдүүлдэг байхад оршино. Хүн нэгэнт хуримтлал үүсгэж чадсан бол бэлэн мөнгө хэлбэрээр хадгалах биш, хадгаламж, хөрөнгө оруулалт болгох хэрэгтэй. Учир нь хуримтлал өсч, мөнгөө оновчтой удирдах урлагт сургана.

Хадгаламж хэлбэрээр хуримтлалаа хийж байгаа тохиолдолд хадгаламжийн хүүгээр таны мөнгө өсч, үржинэ, үнэ цэнээ алдахгүй, алдсан ч багаар алдана. Тусгай харуул, хамгаалалттай газар байх тул найдвартай, ямар нэг эрсдэл үүсэх магадлал бага байна.

Эдийн засгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалж сөрөг үр дагавар гарахыг үгүйсгэхгүй ч, хадгаламж эзэмшигчид санхүүгийн зуучлалын мөн чанарыг зөв ойлгож, санхүүгийн сахилга баттайгаар хадгаламж хийх гэж байгаа БСБ-ын найдвартай байдлыг анхааралтай судалж, сонголтоо хийх нь зүйтэй.

Мөн хадгаламж, хөрөнгө оруулалтын нөхцөл, хүү, хугацаа, хүү тооцох аргачлал зэргийг харьцуулан судлахаас гадна хуримтлалд нөлөөлж болох бусад хүчин зүйлийг анхаарч үзэх хэрэгтэй. Тухайлбал, инфляцийн түвшин, валютын ханш гэх мэт. Сонголт зөвхөн таны гарт бий.

Бататгах асуултууд

1. Хуримтлал болон хадгаламжийн ялгааг ярилцаж, давуу, сул талуудыг тайлбарлана уу.
2. Хадгаламжийн төрлүүдийн талаар ярилцаж, Монгол Улсын банкуудын хадгаламжийн бүтээгдэхүүний талаар хэлэлцэнэ үү.
3. Дэвтрийн хадгаламж, хадгаламжийн сертификатын онцлог, мөн чанарын талаар ярилцана уу.
4. Хадгаламжийн нэрлэсэн болон бодит хүүний ялгаа юу вэ?
5. Хадгаламжийн энгийн болон нийлмэл хүүний талаар ярилцана уу.